

Samordning av regionala insatser och resurser för kultur i skolan i Halland

Innehållsförteckning

Inledning	3
Uppdraget	3
Metod	4
Nulägesbeskrivning	4
Utbud	5
Val av utbud	5
Presentation av utbudet	6
Dialogen med skolorna	7
Subventioner	9
Kultur i skolan	10
Uppföljning och utvärdering	11
Dialogen inom det gemensamma uppdraget	12
Andra infallsvinklar och referensramar	12
Analys	13
Förslag	17
Bilagor	

Inledning

Region Halland ansvarar för kulturpolitiken på regional nivå. Strategin är att förstärka kulturens kraft för att göra Halland till den bästa livsplatsen. Verkställigheten av måluppfyllelsen sker genom institutionsuppdrag, organisationsuppdrag och projekt. I verksamhetsplanen prioriteras verksamhet för barn och ungdomar. Det speglas i överenskommelser med ett antal regionala kulturinstitutioner i det som benämns institutionsuppdrag.

Region Halland har startat ett utvecklingsarbete som ska stärka kulturinstitutionerna som partners för de halländska skolorna. Målet är att genom ökad samverkan med kulturlivet långsiktigt integrera kulturella och konstnärliga uttryck i skolans arbete. Allt för att bidra till att nå skolans kunskapsmål och förstärka kulturens kraft.

Uppdraget

Uppdraget bakom denna rapport har inneburit att kartlägga nuläget vad avser de regionala kulturinstitutionernas samverkan med skolan och svara på frågan:
Hur ser samverkan ut i dag och vilka problem upplever aktörerna med nuvarande modeller?

Uppdraget har även inneburit att analysera nuläget och lägga förslag till:
Hur kan kulturinstitutionerna som partners bli mer förankrade, tydligare, kompetentare och spetsigare? Hur kan utbudet förnyas och bli mer attraktivt och synligt? Vilka behov av samordning finns? Hur kan regional och lokal samverkan ske för Skapande skola?

Uppdraget har beställts av kulturenchefen vid Region Halland och genomförts av Firma Margareta Ivarsson (www.margaretaivarsson.se)

Margareta Ivarsson, september 2008.

Metod

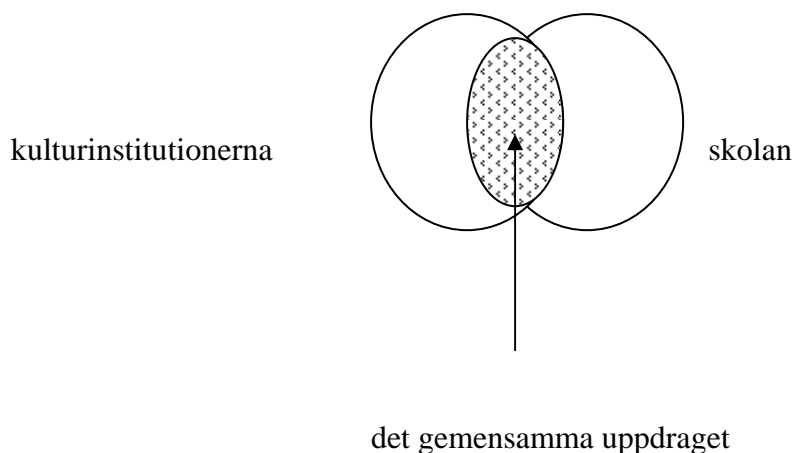
Metodiken för genomförandet av uppdraget har innehållit två huvudsakliga delar: informationsinsamling och intervjuer. I informationsinsamlingen har bland annat följande dokumentation ingått: Region Hallands kulturpolitiska handlingsprogram, Kultur för ökad attraktivitet – en utredning om Hallands kulturliv 2008, den statliga kulturutredningen, skolornas läroplaner, information om Skapande skola, institutionsuppdragen för de regionala kulturinstitutionerna samt verksamhetsplaner och årsredovisningar.

Intervjudelen har i sin tur bestått av två delar:

1. intervjuer av företrädare för de regionala kulturinstitutionerna: Musik i Halland, Hallands länsteaterförening, Dans i Halland, Hallands läns museer, Merkonst Halland, Film i Halland, Hemslöjdsförening Bindslöjden, Hallands bildningsförbund, Teater Halland och Regionbiblioteket Halland.
2. intervjuer av de halländska kommunernas samordnare av skolornas kulturverksamhet

Nulägesbeskrivning

Kontaktytan och samverkansarenan mellan kulturinstitutionerna och skolan kan generaliserat beskrivas med nedanstående figur:

Här följer en nulägesbeskrivning av vad som sker i Halland inom *det gemensamma uppdraget* i figuren ovan. Fortsättningsvis benämns samverkansarenan mellan kulturinstitutionerna och skolan för det gemensamma uppdraget.

Utbud

Det utbud som kulturinstitutionerna idag erbjuder skolan är omfattande, diversifierat och har olika målgrupper. En tydlig skiljelinje gällande målgrupperna går mellan sådant som riktar sig direkt till elever och sådant som är indirekt och då oftast går via de olika skolformernas pedagogiska personal. Det finns även aktiviteter som inte så lätt låter sig kategoriseras.

Här följer en översiktlig beskrivning av utbudet:

- scenkonst: teater-, dans-, musikföreställningar med eller utan analys, för- och/eller efterarbete med målgrupperna
- skapande verksamhet i olika former
- utställningar
- pedagogiska program
- studielådor som kan lånas hem
- vandringsutställningar
- besök på hembygdsgårdar
- sägenresor
- fortbildning för lärare/pedagoger och annan personal såsom skolbibliotekarier, bibliotekarier och rektorer
- kurser
- föreläsningar
- rådgivning
- temadagar
- samarbeten av olika slag
- projekt i olika former och inom ett antal olika områden

Beskrivningen ska inte tolkas som att en punkt ovan direkt är kopplad till ett specifikt kulturuttryck. Ett museum kan t ex erbjuda flera av ovanstående utbudspunkter, liksom scenkonsten osv.

Val av utbud

Kulturinstitutionerna väljer sitt utbud för det gemensamma uppdraget utifrån en mängd olika faktorer. Det handlar bland annat om:

- kvalitet
- hur turnébara de är
- innehållet
- storleken på uppsättningen
- pris
- geografi
- utbudsbredd
- upplevelse
- spegling av samtidsfrågor
- konstnärliga mål

- professionell kompetens och engagemang
- sådant som berör barn- och ungdomar idag
- kombinationen av tekniska o inköpsmässiga förutsättningar
- egen lust & egna drivkrafter
- att alla barn bör ha fått till sig Shakespeare, osv.
- vilka fasta arrangemang/förutsättningar som finns i de egna lokalerna
- vilka utställningar som visas
- vilka projekt man arbetar med
- dialogen med förskolor, skolor
- efterfrågan
- kännedom om målgruppens verksamheter
- regionalt fastställda uppdrag
- vad man har behov av att visa i sin verksamhetsberättelse
- vad finansiärerna kräver
- att stödja paradigmskiftet inom informationshanteringsområdet
- de specifika förutsättningar för kulturutbud som finns i Halland

Vissa av kulturinstitutionerna har låg prioritering av det gemensamma uppdraget och gör därför endast en liten del av sin verksamhet inom ovanstående områden. Andra bedriver sin huvudsakliga verksamhet här och har i princip ett uppdrag som är riktat specifikt till skolan.

Presentation av utbudet

Presentationen av kulturinstitutionernas utbud sker på olika sätt, beroende på vilka kulturinstitutioner det gäller. Översiktligt ser det ut så här:

- DanTe dagarna på hösten är fortsättning på fortbildning och utbudspresentation för kulturombud och lärare i Länsteaterföreningens regi . Dante är nu ett samarbete med Dans i Halland och Teater Halland och inför hösten även samverkan med Musik i Halland. Presentation på våren sker med möten i kommunerna med samordnare och ombud och ibland med föreläsningar
- Man har tidigare haft en omfattande tryckt utbudskatalog men har nu övergått till en webbaserad variant i avvaktan på framtida samordning. Samtidigt har de sina egna hemsidor. Dessutom åker man ut till kommunerna och träffar olika representanter. Det kan vara kommunens kultursamordnare men man har även träffar på biblioteken för det offentliga utbudet och med kulturskolor, mm. Det händer även att lärare bjuds in redan i repetitionsstadiet av en föreställning.
- Musik i Halland har under hösten en utbudspresentation i varje kommun för kultursamordnarna, musikombuden/kulturombuden, kultursekreterarna och bibliotekarierna där utbudet presenteras dels muntligt, dels klingande med CD/DVD. Man har egen utbudskatalog och information på hemsidan. Diskussioner förs även om samverkan med dans och teater.
- Museerna erbjuder sitt utbud via bland annat broschyrer – både tryckta och via nätet, utbudsträffar, intranätet i vissa kommuner och nyhetsbrev
- Merkonst försöker komma med i andras material

- Bildningsförbundet skickar en folder till 225 skolor
- Slöjden: ger ut medlemsbladet Binge, broschyr med fortbildningserbudanden, mail-listor till slöjdlärare i Halmstad
- Filmen: hemsida, biblioteken, ibland på utbudsdagar i sammanhang tillsammans med de andra
- Regionbiblioteket presenterar sitt utbud som inbjudningar via Kompetensutveckling på Region Halland.

Flera kulturinstitutioner beskriver att de inte har råd att göra mer reklam för sig än vad man gör idag. Andra vill inte göra mer reklam, för då kan de av bemanningsskäl inte svara upp mot en ökad mängd uppdragsförfrågningar.

Genomgående för alla är att de beskriver hur viktiga de personliga nätverken är för utbudspresentationen.

Dialogen med skolorna

Hur ser då dialogen ut med skolorna när det gäller utbudet inom det gemensamma uppdraget? Vilka kontaktyvägar och kontaktpersoner använder man sig av, vilka mötesplatser finns?

Via samordnare och ombud

Svaret är att det ser väldigt olika ut. Dans- och teaterutbudet förmedlas och administreras oftast av kommunernas kultursamordnare. Länsteaterföreningen och samordnarna har tät kontakt och driver gemensamt frågor rörande utveckling av skolteaterverksamheten. Samordnarna är mycket viktiga i det nätverkssystem som byggts upp kring den s k Hallandsmodellen. En närmare beskrivning av Hallandsmodellen görs nedan under rubriken subventioner.

Vilka är då dessa samordnare? Även det ser olika ut i de olika kommunerna. Det som är gemensamt är att samordnarna är anställda av kommunen – ofta på en administrativ tjänst av något slag och fungerar som en länk mellan skolorna och kulturinstitutionerna. De kan t ex ha sin formella koppling till kulturförvaltningen eller till barn- och utbildningsförvaltningen. Gemensamt för dem är att det ofta saknas styrdokument för deras arbete som samordnare. De har sällan, vissa aldrig, några måldiskussioner med arbetsgivaren. Några av dem har förmodligen för lite tid till sitt uppdrag, medan det fungerar bättre i andra kommuner. För vissa av samordnarna ingår även arbete med kommunens fristående skolor. Men det finns även kommuner som inte har någon samordnare och då måste all kontakt ske direkt mellan kulturinstitutionerna och respektive skola. Däremot har teatern en samordnare i alla kommuner det förutsätter Hallandsmodellen. Kommunernas (skolteater-)samordnare är en viktig länk mellan skolan, Länsteaterföreningen och teater-/dansgrupperna. Länsteaterföreningen och samordnarna har tät kontakt och driver gemensamt frågor rörande utveckling av skolteaterverksamheten. Samordnaren fungerar oftast som arrangör, d v s ansvarar för ekonomi, kontrakt, lokal- och hotellbokning.

Ute på skolorna finns i regel lokala kulturombud, ofta lärare. Det kan även vara så att skolan har olika ombud för olika inriktningar (t ex film eller teater & dans), men det verkar som om alltför många skolor arbetar för att ha ett kulturombud eller flera i samverkan som ser till en större

helhet. Skolorna önskar via kulturombuden till sin samordnare vad de vill ha ur dansens och teaterns utbud. Men på vissa håll kan det även handla om t.ex. musik. Samordnarna är de som sedan avgör om man får det man önskar eller inte. De har koll på vilka skolor och vilka årskurser som fått. De försöker få det att bli så rättvist som möjligt, så om någon önskat något ett år, men av olika anledningar inte får sitt önskemål uppfyllt, arbetar samordnaren för att det i möjligaste mån blir den klassens eller skolans tur nästa gång. Om önskemålen kan uppfyllas eller inte, beror oftast på praktiska omständigheter såsom turnéplan, hur många andra som önskar samma sak, om det är ekonomiskt försvarbart att köpa in ett visst program, etc. Samordnarna är huvudsakligen nöjda med utbudet och dialogen med kulturinstitutionerna, då det nästan alltid är bra arrangemang som funkar i sammanhanget. Däremot resonerar samordnarna sällan med skolorna utifrån vad som står i läroplanen, när de beställer arrangemang. Vissa samordnare skulle önska att skolorna hade fler egna önskemål, men då utbudet är stort är det inte alla skolor som har tid och möjlighet att själva välja. Det händer därför att samordnarna blir ”gatekeepers” och av praktiska skäl hjälper till i urvalsprocessen. Det händer även att samordnarna kontaktar rektor och påminner en skola som ”missat” sin kultur. Samordnarna använder ofta de regionala kulturinstitutionerna – främst teater, dans och musik men även andra – som bollplank och rådgivare i denna urvalsprocess.

Värt att notera i sammanhanget är även att flera av samordnarna fick en avsevärt större arbetsbelastning efter att Länsteaterföreningen tog bort tjänsten som barn- och ungdomskonsulent förra året. Indirekt påverkar därför kulturinstitutionerna som arbetsgivare kommunerna som arbetsgivare.

Flera av samordnarna ser en tydlig trend när det gäller skolornas kontakter med dem: ju högre årskurser desto mindre intresse för utbudet och mindre samverkan mellan folk i arbetslagen. På flera håll upplever man att intresset från pedagogerna som arbetar med de minsta barnen 0-5 år är mycket stort.

En i sammanhanget intressant fråga är hur kommunerna och skolorna kompenserar kulturombuden för sina arbetsinsatser. Ibland får de kompensation i form av tid, ibland inte alls och ibland som fortbildningstid. På samma sätt fungerar det med de utbudsdagar som kulturinstitutionerna erbjuder skolorna: vissa lärare och kulturombud deltar på sin arbetstid medan andra gör det på sin fritid.

Direktkontakt

Museerna och Merkonst har huvudsakligen direktkontakt med enskilda lärare, inte med kommunernas samordnare. Museerna kan även organisera träffar men beskriver generellt att det är svårt att få till dialogen med skolorna. De kulturinstitutioner som har verksamheter i egna fasta lokaler, t ex. museerna och Teater Halland beskriver att de av naturliga skäl oftare har större dialog med de skolor som finns i den kommun där lokalerna finns.

Finns det inte kulturombud eller om kulturombuden inte är ombud för den kulturella inriktning kulturinstitutionen själv är ett uttryck för, tar institutionerna ibland kontakt direkt med rektorn för enskilda skolor eller försöker ”ta sig in” på rektorsmöten.

De kulturinstitutioner som inte ingår i Hallandsmodellen beskriver stora svårigheter med att få rektorer och skolpersonal att förstå vilken resurs de utgör. Det händer ofta att de inte får svar på sina erbjudanden. Flera upplever att skolorna inte verkar veta att de finns tillgängliga inom det gemensamma uppdraget.

En annan väg till dialog är när skolorna själva tar kontakt och söker upp kulturinstitutionerna. Denna kontakt är ibland ett resultat av utskickat informationsmaterial, ibland inte. För de kulturinstitutioner som inte ingår i samverkan kring Hallandsmodellen verkar de personliga kontakterna och nätverket vara helt avgörande. Ett exempel på det är lärare som återkommer år efter år med nya klasser.

Subventioner

När vi i nästa steg kommer till subventioner och subventioneringssystem, ökar komplexitetsgraden betydligt. Kulturinstitutionernas prissättning och erbjudanden till skolorna presenteras på ett sådant sätt att det är svåröverskådligt för skolan att få ett grepp om kostnadsbilden. Särskilt svårt blir det att ställa olika kulturinstitutioners erbjudanden mot varandra, eftersom de både har olika system för att beräkna kostnaderna och för att presentera det för skolorna.

Hallandsmodellen har tagits fram av Länsteaterföreningen. Den innebär idag förmedling och subventionering av teater och dans till grundskolan. Modellen bygger på ett vinna-vinna koncept där varje kommun har en samordnare som disponerar kommunens budget för ändamålet. Förutom ett delat ekonomiskt ansvar mellan kommun och region innebär modellen också ett kommunalt nätverk där varje skola har kulturombud som har kontakt med en kommunal samordnare. Utbudet presenteras enligt tidigare beskrivning (se rubriken Presentation av utbudet) och subventioneras med 50%, dock högst 50 kr per elev. Detta är anledningen till Hallands höga siffror för grundskoleelever som sett en teaterföreställning de senaste åren: närmare 90%. Länsteaterföreningen har nu utökat subventionerna till att även innefatta åldersgruppen 0-5 år, även om inte kommunerna har avsatt motsvarande budget. Subventionen är dock inte i samma proportion som för grundskolan.

Värt att notera är att Hallandsmodellen fungerar ur ett föreställningsperspektiv och utbud som eget skapande och andra pedagogiska delar inte självklart subventioneras på samma sätt. De sistnämnda delarna av utbudet hanteras därför olika i olika situationer.

Teater Halland tolkar "barn och ungdom" som 0-18 år men då subventionen bara gäller grundskolan så "sponsrar" även den förskolan och dessutom gymnasiet.

Musiken: ingår inte i hallandsmodellen. Mottagarna betalar 30-40 kronor per elev, vilket innebär en subvention på 60-70 % på alla produktioner. Musik i Halland når med detta cirka 35 % av åldersgruppen 6-16 år i länet.

Subventionerna på museerna ser olika ut, men generellt sett får de anses stora. När det gäller barn och ungdomars besök på museer, kan själva museibesöket vara helt gratis. Museet tar endast ut en mindre summa för visningar. Det är istället bussåkningen dit som är den stora kostnaden för skolan.

Merkonst subventionerar inte, men är generös med insatsen av arbetstid. Inte heller Bildningsförbundet subventionerar, men de har å andra sidan tillgång till ideella krafter i hembygdsföreningarna som kommer skolorna tillgodo. När det gäller slöjden, skiljer det från gång till annan beroende på vilket sammanhang det gäller. En riktlinje är att "prat" är utan kostnad medan praktisk handling kostar. Filmen har inget uttalat subventioneringssystem och

regionbiblioteket erbjuder aktiviteter till självkostnadspris. Om regionbiblioteket anlitar föreläsare subventioneras de om man bedömer att det är viktigt.

Kultur i skolan

Kulturen intar en central roll i skolans styrdokument. Här följer fem av de sexton punkter som står att läsa under rubriken Mål att uppnå i grundskolan, ur Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94:

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola...

- *har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud*
- *har en förtrogenhet med centrala delar av vårt svenska och nordiska och västerländska kulturarv*
- *kan utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt som språk, bild, musik, drama och dans*
- *har utvecklat förståelse för andra kulturer*
- *har kunskaper om medier och deras roll*

Regeringens initiativ Skapande skola (<http://www.regeringen.se/sb/d/1897/a/88180>) där man anvisar 55 miljoner kronor som stimulansbidrag i syfte att stärka arbetet med kultur i åk 7-9 grundar sig på det faktum att många skolor arbetar med kultur, skapande arbete och estetiska lärprocesser men sällan utgår från uppsatta mål eller krav på uppföljning.

Det är här viktigt att uppmärksamma det pedagogiska sammanhanget för de halländska kulturinstitutionernas utbud. För att ta ett konkret exempel: en teaterföreställning eller ett museibesök kan vara just bara det – att ”se på teater” eller ”gå på museum”. Men det kan också vara en helhetsupplevelse, ett interaktivt läromedel av hög klass där elevernas olika lärostilar och behov tillgodoses i ett sammanhang. Här kommer uttrycket estetiska lärprocesser in - att lära genom konstens metoder. Estetiska lärprocesser handlar även om hur man kan integrera de estetiska uttryckssätten med andra ämnen i den ordinarie undervisningen. Helt enkelt hur de halländska kulturinstitutionerna på ett konkret sätt kan bidra till målpuffyllelsen i skolan. För att förtydliga detta följer här ett par exempel:

- Forumteater på temat mobbning. Här får åskådarna/skoleleverna möjlighet att uppleva, reflektera och agera i förhållande till olika problemsituationer. En forumteaterpjäs speglar ett verkligt problem och slutar ofta i en svår situation. Åskådarna inbjuds sedan till att försöka förändra situationen genom att säga stopp och byta ut skådespelarna och pröva ett nytt förhållningssätt.
- Museerna skapar särskilda fortbildningsdagar för lärare kring tema hembygd och lokalhistoria med konkreta pedagogiska verktyg och metoder som lärarna kan omsätta i sina klasser och använder museernas utställningar, besöksmål i Halland eller annat som bas för detta arbete. En annan infallsvinkel kan vara att börja diskussionen utifrån begreppet hembygd – vad är det i globaliseringens tidevarv?

- En skolklass jobbar med Afrika som tema. Man bjuder in en dansgrupp utifrån temat afrikansk dans och eleverna får arbeta med eget skapande tillsammans med dem.
- I en skola där man har problem med hög ljudvolym kan musikkonsulenterna sätta ihop föreställningar om ljud och klasserna kan jobba med tema ljud och buller
- En teaterföreställning som bygger på en berättelse om en mamma som dör i bröstcancer spelas för en klass där detta är aktuellt och för- och efterarbetas tillsammans med teaterpedagog. Läraren har först kontaktat teaterkonsulenterna och frågat om råd, vad som finns tillgängligt osv. före beställningen.

De flesta kulturinstitutionerna är positiva till Skapande skola och menar att det nu genom ekonomiska styrmedel från nationell nivå skapas förutsättningar för en dialog och en samverkan mellan kulturinstitutionerna och kommunerna kring det gemensamma uppdraget. Vissa institutioner uttrycker att det troligen inte kommer att ha särskilt stor påverkan på deras sätt att arbeta. Förutsättningarna för samverkan inom ramen för skapande skola är alltså olika.

På kommunal nivå ser det återigen olika ut. Samordnarna i vissa kommuner beskriver att det sker ett omfattande strategiskt arbete medan andra inte märkt av något sådant i sin kommun. När det gäller samordnarnas arbete, försvåras det av att konsulenterna inte har samma uppdrag och ibland inte heller särskilt tydliga sådana. Man vet som samordnare inte vad man kan förvänta sig eller vad konsulenterna kan eller inte kan göra inom ramen för sitt uppdrag.

Det finns ett aktivt konsulentnätverk, men alla institutioner i det gemensamma uppdraget är av olika skäl inte ständigt representerade där. Anledningen kan t ex vara att det gemensamma uppdraget endast utgör en liten del av institutionens verksamhet. Inom konsulentnätverket känner man huvudsakligen till varandras verksamheter, men från ledningshåll finns det på de flesta håll inga utvecklade strategiska samverkansdiskussioner med medarbetarna kring det gemensamma uppdraget.

Det pågår även en samverkan mellan flera av de halländska kulturinstitutionerna och lärarutbildningen vid Högskolan i Halmstad kring kursen estetiska lärprocesser 5p.

Uppföljning och utvärdering

När det gäller uppföljning och utvärdering beskriver kulturinstitutionerna att de för statistik på deltagarantal. Statistiken är på de flesta håll mycket noggrann. Vissa genomför eller har genomfört enkätundersökningar och utvärderar eller har utvärderat enskilda aktiviteter, pedagogiska program och föreställningar, men ingen använder sig av något särskilt utvecklat system för utvärdering. Det finns inte heller några samordnade utvärderingsaktiviteter för det gemensamma uppdraget. Inom ramen för Hallandsmodellens verksamhet finns det i vissa fall en samordningsvariant av uppföljningen mellan samordnaren och skolan, men den är inte formell.

Det finns däremot möjligheter för lärare, kulturombud och andra att ge feedback och föra dialog vid aktiviteter som DanTe-dagar, utbudsträffar, pedagogiska program och andra sammankomster. Dessa tillfällen dokumenteras sällan. Även eleverna har i samband med vissa föreställningar, pedagogiska program och aktiviteter möjlighet att beskriva sina intryck. Detta kan ske i form av dialog, men även i form av teckningar, skrivna berättelser och annat.

Flera kulturinstitutioner trycker särskilt på hur viktig dialogen är som utvärderingsmetod. De tycker den är tillräcklig och att det inte behövs mer. Andra tycker att utvärdering genom dialog är otillräckligt. Utvärderingar har också gjorts på högskolenivå i uppsatsform av enstaka pedagogiska program.

För filmen gäller särskilda förutsättningar: Filminstitutet gör utvärderingar av skolbioverksamheten i Sveriges kommuner. Det är ett antal olika faktorer som ingår i denna och på detta sätt får man både kvantitativ och en slags kvalitativ utvärdering. Även regionbibliotekets aktiviteter utvärderas via enkäter, medan nätverksarbete osv. utvärderas informellt.

Sammanfattningsvis kan konstateras att de flesta kulturinstitutionerna huvudsakligen har dokumenterat kvantitativa återkopplingar. Kvalitativa utvärderingar finns oftast inte tillgå i en dokumentationsform som är lätt tillgänglig för utomstående.

Dialogen inom det gemensamma uppdraget

Det finns olika nivåer där dialogen kring gemensamma uppdraget i Halland är möjlig. Några av dessa nivåer är: inom kulturinstitutionerna, mellan kulturinstitutionerna, inom kommunerna på förvaltningsnivå, mellan kommunernas förvaltningar, mellan förvaltningsnivå och skolor, på rektorsnivå, inom skolor, mellan kulturinstitutionerna och kommunernas olika nivåer, mellan tjänstemän och styrelser osv. Konstateras kan dock att den existerande dialogen är ytterst begränsad och det strategiska arbetet som görs, huvudsakligen utförs på kulturkonsulentnivå. Några lyckas ganska bra, andra lyckas mindre bra. Visst finns det samarbetsprojekt mellan kulturinstitutionerna, men utvecklingspotentialen är stor. Sett ur det gemensamma uppdraget som ett helhetsperspektiv, är avsaknaden av både strategi och dialog på alla nivåer uppenbar.

Andra infallsvinklar och referensramar

Värt att notera i sammanhanget är det faktum att flera av de halländska kulturinstitutionerna inte nödvändigtvis alltid bara ser positiva effekter av att "klassas i kulturfacket".

Filmen och biblioteken har båda en direkt koppling till EU:s strategi för media literacy vilket handlar om vår förmåga att söla bland och analysera all den information, underhållning och reklam som sköljer över oss varje dag. Media literacy innebär inte nödvändigtvis att ha de rätta svaren, utan att kunna ställa de rätta frågorna. De demokratiska och kommersiella perspektiven är här centrala.

Det kommersiella perspektivet påverkar också i hög grad den del av Stiftelsen Hallands Läns museer som benämns Kulturmiljö Halland och ger stöd åt olika "kunder" i kulturmiljöärenden. Då det råder byggboom i samhället, är det av naturliga skäl viktigt att man kan tillhandahålla tjänster inom rimlig tid så inte hela byggen stannar av.

Film är t ex. både industri och konst och det är i sammanhanget både ett dilemma och en utmaning!

Analys

Inledningsvis kan konstateras att det gemensamma uppdraget är en komplex arena, där det inte är helt självklart vad som är "rätt och fel". Det finns ett flertal olika vägar att gå för att nå det gemensamma målet. Något som däremot är helt klart är att det inte gör sig själv. Det krävs politiskt förankrade beslut, tydliga uppdrag, mål, väl genomarbetade handlingsplaner och därtill hörande strategier för att lyckas.

Det händer mycket bra saker inom ramen för det gemensamma uppdraget i Halland, men det kan bli mycket bättre. Framförallt går det att utnyttja befintlig kunskap och befintliga resurser effektivare, men höger hand verkar inte alltid veta vad vänster hand gör, bildligt uttryckt.

Det förefaller inte i första hand vara utbudet som behöver utvecklas och spetsas till utan snarare det gemensamma uppdragets förankring och samordning inom en del av de halländska kulturinstitutionerna och kommunerna. Utbudet behöver däremot samlas och bli tydligare och framförallt kommuniceras ur ett helhetsperspektiv, baserat på en tydlig kommunikationsstrategi. När man får en samlad bild av utbudet, kan man i nästa steg ta ställning till vad som behöver spetsas till. För att kunna göra detta, behöver man dock veta vad "kunden" – i detta fall skolorna – behöver och vill ha. Här verkar det finnas brister i kommunikationen. Vad vill skolan ha? Har rektorerna fört diskussioner med sina medarbetare om läroplanens mål vad gäller det gemensamma uppdraget? Finns det handlingsplaner för att nå dessa mål? Hur kommuniceras dessa med kultursamordnarna i kommunerna? Förs det strategiska diskussioner med samordnarna om detta? Är samordnarnas uppdrag tydliga? Finns det överhuvudtaget en samordnad kanal för kommunikation? Hur väl samverkar politiker och tjänstemän inom och mellan t ex barn & utbildning och kultur & fritid kring det gemensamma uppdraget? Hur medvetna är kommunerna om att kulturinstitutionerna subventionerar skolornas lärarfortbildning inom kulturområdet? Många frågor, men inte lika många svar. För att med hundraprocentig säkerhet kunna slå fast vad som sker på detta område inom de olika kommunerna, behöver man naturligtvis föra dialog med och inom kommunerna på flera nivåer. Men utan att ha gjort detta, går det ändå inom ramen för denna utredning att dra slutsatsen att dialogen kring och strategierna för det gemensamma uppdraget hittills på många håll varit liten inom kommunerna. Skapande skola-satsningen har triggat kommunernas drivkraft inom detta system och det är bra, men det är intressant att konstatera att dagens utbud inte utnyttjas fullt ut.

Kommunerna behöver ha ett ansvar för helheten, men varje kommun har olika förutsättningar och olika behov. Att utgå från det är en förutsättning för att lyckas. Detta är ett arbete som berör flera nämnder och förvaltningar, där kommunerna behöver utveckla formerna för samverkan inom den egna kommunen och med regionen. Det behövs även göras en genomgång på kommunal nivå för att tillse att det finns tydliga och politiskt förankrade uppdrag, mål och strategier för det gemensamma uppdraget. Varje kommun behöver se över sin interna kommunikation och skapa en samordningsfunktion som bör grunda sig på kommunala handlingsplaner och förmedla en uttryckt vilja av vad det samlade kulturutbudet för det gemensamma uppdraget bör innehålla för att tillgodose respektive kommuns behov.

Kommunerna behöver alltså bli tydligare i sin dialog med kulturinstitutionerna. Det går till exempel att göra ännu mer av de utbudsdagar och utbildningsaktiviteter som redan sker. Bättre strukturer med gemensam information skulle även ge mer tid till att utveckla attraktiva tvärkulturella projekt. Det finns även en annan viktig fråga att ställa sig inom ramen för det

gemensamma uppdraget: var och hur lär sig kulturinstitutionerna av barn- och ungdomskulturen? Hur ser flödet ut från skolan in till kulturinstitutionerna? Hur fångas samhällsaktualiteter upp? Om det inte finns tydliga strategier för detta, finns det en uppenbar risk för att kulturinstitutionerna producerar något som inte barn och ungdomar känner igen sig i.

Intressant i sammanhanget är också att strategidiskussioner kring det gemensamma uppdraget inte verkar ha legat särskilt högt på dagordningen på chefsnivån inom kulturinstitutionerna heller. Alla institutionerna har ju en styrelse, så nästa fråga som naturligt följer är vilket uppdrag styrelserna har gett sina chefer, när det gäller det gemensamma uppdraget? Flera av dessa kulturinstitutioner har ju dessutom ett tydligt uppdrag att arbeta med kultur för barn- och ungdom från finansören Region Halland. Eller med andra ord: pengarna är villkorade men kanske inte heller här tillräckligt tydligt.

När alla kulturinstitutioner ska samverka behöver ingången av naturliga skäl vara vinna-vinna, i motsats till positionering av eget konstområde och skapandet av internkonkurrens. För att kunna skapa en bra grund för detta, är det viktigt att genom dialog utarbeta en gemensam värdegrund för kulturinstitutionerna för arbetet med det gemensamma uppdraget. Vilka är de grundläggande värdena för det gemensamma uppdraget? Hur ska dessa komma till uttryck i ord och handling?

Dialog och utveckling tar tid. Det måste få lov att ta tid, vilket medför att kulturinstitutionerna behöver avsätta tid, personella resurser och engagemang för detta viktiga arbete. Om detta inte sker, kommer det allvarligt att påverka kvaliteten på kulturinstitutionernas samverkan. För att få till stånd denna samverkan behövs ”smörjmedel i systemet”. Det kan lämpligen vara skapandet av en arena med tillhörande processledningsfunktion där hjälp med struktur, metod och handledning för dialog finns tillgänglig. Deltagandet på arenan bör vara obligatoriskt för kulturinstitutionerna och innebära verklig dialog och utveckling, inte bara informationsutbyte, där aktörerna regelbundet möts och skapar förutsättningar för gemensam tvärkulturell verksamhet. Ekonomiska och personella resurser för processledningsfunktionen bör vara kopplade till Region Halland. En processledare bör arbeta på direkt uppdrag av kulturchefen. Det är dock inte samma sak som att en särskild tjänst ska inrättas för ändamålet, utan funktionen bör vara behovsstyrd och ha som syfte att stödja de nödvändiga processerna för att åstadkomma önskvärd utveckling. Processledningsfunktionen bör även skapa förutsättningar för ett forum för utvärderingsfrågor och ett system för kvalitativ utvärdering, samt dokumentation och uppföljning av verksamheterna.

Naturligtvis finns det lysande undantag från ovanstående något negativa resonemang. Hallands grundskoleelever har ju i sammanhanget stor möjlighet att få uppleva scenkonst genom Hallandsmodellen. Det är bra. Det finns väl fungerande och upparbetade nätverk mellan teater, dans och kommunernas kultursamordnare och många av de andra halländska kulturinstitutionerna har goda kontakter med skolor och lärare. Ute på skolorna finns dessutom många engagerade kulturombud som i flera kommuner samordnas via en central kultursamordningsfunktion. Ersättningssystemet till kulturombuden är dock diversifierat och kan förmodligen skapa frågetecken i samverkanssituationer.

De olika förutsättningarna vad gäller geografisk lokalisering och produktion kontra förmedling av aktiviteter gör att man inte kan förenkla resonemangen alltför mycket. I detta sammanhang ingår att olika institutioner upplever olika svårigheter och möjligheter i sina verksamheter. Så kommer det alltid att vara och det är inget mål i sig att förändra det.

Men då strategier huvudsakligen saknas kanske någon väljer ut en föreställning och har svårt att kommunicera ut till berörda lärare. Det är svårt att nå ut till lärarna med t ex fortbildning och det blir många kontakter för skolan, eftersom det huvudsakligen är scenkonsten som kommunicerar via samordnarna. Övrig kultur kommunicerar idag direkt med lärare och eller rektorer, vilket tar tid och blir svårt att överblicka. Det är även svårt att hinna med för kulturinstitutionerna.

Beror detta på att dessa kulturinstitutioner inte kommunicerar via samordnarna? Eller beror det på otydlighet i ledarskapet på chefsnivå inom hela det gemensamma uppdraget? Skulle samordnarna märka med att vara kommunikationskanal för hela det gemensamma uppdraget?

Svaret på den sista frågan är i alla fall nej, inte som deras arbetssituation ser ut idag. Är det önskvärt? En samlad kommunikationskanal är definitivt önskvärd, men man kan inte bara "lägga på" existerande kommunala kultursamordnare mer arbete rakt av. Det kommer inte att fungera. Och de kommuner som inte har någon formell kultursamordnare, hur ska kommunikationen ske där? Hur ser den enskilda skolans organisation ut? Ska kommunikationen ske direkt med varje skola? Flera av kulturinstitutionerna arbetar också med ganska lång framförhållning. Gör skolorna också det? Här behöver kommunerna och rektorerna tänka till.

Det är även stor arbetsbelastning på enskilda konsulenter idag, de har väldigt olika uppdrag och från samordnarnas och skolornas håll vet man inte riktigt vad man kan "begära" att konsulenterna kan göra och bidra med. Här finns en otydlighet.

Kulturinstitutionerna har pengar och system att bidra med för att hjälpa skolorna att uppfylla läroplanen, men det gäller också för kulturinstitutionerna att reflektera över vilka de är till för och hur man på bästa sätt uppfyller "kundsidans" behov. Man behöver komma närmare skolans processer. Naturligtvis kan det, t ex för de producerande kulturinstitutionerna, aldrig bli tal om ren beställningsverksamhet. Den konstnärliga friheten får inte bli beskuren, men det gäller att balansera de olika värdena på ett för alla parter tillfredsställande sätt. En svår balansgång. Är det till exempel OK att som kulturinstitution använda pengar till att köpa in bussar för att skoleleverna ska kunna komma till de institutioner som har fasta verksamhetslokaler, istället för att kommunerna betalar bussar och kulturen satsar på att göra bra verksamhet inom det gemensamma uppdraget? Som skattebetalare förvånas man onekligen av denna hantering. Får de perifera skolorna kosta mer i bussåkning än de som ligger i centralorterna? Bussåkningsfrågan måste lösas politiskt en gång för alla. Det kan inte vara meningen att kulturinstitutionernas anslag ska gå till att betala bussar åt kommun X.

Institutionernas agerande och deras gemensamma utbud behöver vara tydligt, lustfyllt och hanterbart för skolorna. Det verkar onekligen inte som om alla skolor fullt ut uppfattar det så i dagsläget. Här finns därför utvecklingsmöjligheter. Att det finns samordningsvinster att göra när det gäller kulturinstitutionernas administration kring utbudet står klart. Ur detta kan det frigöras resurser till själva utbudet. Det finns ingen anledning att varje kulturinstitution ska producera sitt eget utbudsmaterial (inklusive specialfunktioner som lay-out arbete och redigering) och att skolpersonal och samordnare ska behöva leta på många olika ställen för få en blick över det samlade utbudet. Det är inte rationellt för någon och leder bara till en onödig tidsåtgång och arbetsbelastning. Det verkar som om man från kulturombudens/skolornas håll föredrar en utbudskatalog att "hålla i handen", medan en webbaserad produkt onekligen är bäst ur ett praktiskt produktions-, nyhets- och miljömässigt perspektiv, även om det initialt

krävs en investering i tid och pengar för t ex skapandet av en webbportal. Att man från skolhåll förefaller önska en papperskatalog kan både vara ett uttryck för att det, precis som med böcker, medför en annan känsla än att digitalt tillägna sig samma information (eller behöva skriva ut valda delar på vanligt papper först), men det kan också vara ett uttryck för dålig tillgänglighet av lärardatorer på skolorna. Det kan även vara ett uttryck för att det helt enkelt tar lite tid att ändra sina vanor.

Men det finns en risk för att ett stort utbud i värsta fall kan uppfattas som ett utslag av skendemokrati: i verkligheten kan skolorna av praktiska skäl ändå inte välja vad de vill ha. Alternativet är att presentera ett heltäckande men smalare och ett i kommunerna väl förankrat utbud. Å andra sidan är det viktigt att kommunerna och skolorna inte helt styr. Det är viktigt att det finns ett brett utbud och faktiska valmöjligheter även i praktiken.

Kulturinstitutionerna behöver lyfta sig ur sitt eget perspektiv och skaffa sig ett helikopterperspektiv på det totala utbudet inom det gemensamma uppdraget. Det kanske till och med är så att teatern och dansen behöver ”maka på sig” lite grand för att ge utrymme för andra kulturyttringar och mer samverkan på bredare front. Hur går det t ex med slöjden, filmen, regionbibliotekets och den kulturhistoriska verksamheten – har de en självklar plats i kommunernas handlingsplaner för skapande skola? Och om de har det, får de plats? Har de aktuella institutionerna tid och möjlighet? Vilka behov har skolorna inom dessa områden?

En regional processledningsfunktion bör även kunna utgöra en arena för dialog mellan kulturinstitutionerna och kommunerna kring vilka mål samarbetet skall ha, samt vara kommunerna behjälplig med aktiviteter som t ex. ett regionalt forum för de kommunala kultursamordnarna, processledare för aktiviteter för och med kulturombud och kommunernas kultursamordnare etc.

Det är också viktigt att från Region Hallands sida ha en beredskap att ekonomiskt stötta de kulturinstitutioner som idag har en förhållandevis liten del av sitt uppdrag inom det gemensamma uppdraget om det skulle bli stor efterfrågan då utbudet blir mer lättillgängligt.

En annan problematik gäller subventionssystemet. Hallandsmodellen är skapad för teater och numera ingår även dansen. Musiken är på väg in i ett närmare samarbete med dem. Men fokus för Hallandsmodellen är fortfarande själva föreställningsverksamheten. Det finns en mängd andra varianter av subventioner inom ramen för det gemensamma uppdraget, men de ingår inte i ett system och de är inte tydliga idag. Detta behöver åtgärdas för att skolorna ska ha en chans att skaffa sig överblick och kunna göra medvetna val av t ex. lärarfortbildning eller pedagogiska program för eleverna. En aspekt av subventionssystemet rör åldersgrupperna. Flera kulturinstitutioner subventionerar både yngre och äldre barn och ungdomar än vad som ryms inom ramen för Hallandsmodellen. Här vore det rimligt att alla barn- och ungdomar 0-18 år inom förskola och skola ingick i subventioneringssystemet. Hallandsmodellen utgör en mycket bra grund för samverkan, nu är det dags att utveckla den – kulturinstitutioner och kommuner tillsammans.

Även om Halland är ett litet län, är det avlångt och den geografiska spridningen av kulturinstitutionerna kombinerad med avsaknaden av arenor för dialog gör inte samverkan inom det gemensamma uppdraget lättare. Utredningen Kultur för ökad attraktivitet – en utredning om Hallands kulturliv har gett väl underbyggda förslag på samordning och samlokalisering av olika verksamheter. Det finns därför ingen anledning att gå in på detta resonemang här.

Förslag

Grundat på det tidigare beskrivna nuläget och analysen, följer här åtgärdsförslag till en samlad lösning för regional och lokal samverkan för kultur i skolan – inom det gemensamma uppdraget.

Först några övergripande förslag på vad som behöver åtgärdas:

1. en samordningsfunktion för kulturinstitutionerna
2. en samordningsfunktion inom varje kommun
3. en regional processledningsfunktion
4. politiska beslut om samordnad bussåkning kommunalt och regionalt
5. låta alla barn och ungdomar 0-18 i förskola och skola år utgöra bas för samverkan

Det är sällan lyckat att en utomstående betraktare alltför detaljerat beskriver hur man bör genomföra en förändring. Lösningarna finns oftast inom de organisationer som berörs. Här presenteras därför endast ett antal faktorer som bör ingå i genomförandet:

Samordningsfunktion för kulturinstitutionerna

En långsiktig samordningsfunktion för kulturinstitutionerna behöver innehålla delar som:

- ett samordnat utbud av kulturinstitutionernas verksamhet, gärna webbaserat i form av en pedagogiskt uppbyggd portal, då det både är flexibelt, aktuellt och miljövänligt. Allt bör finnas med på samma ställe: vilka institutionerna är, aktuella utställningar, pedagogisk verksamhet, material, fortbildningsutbud, aktiviteter för och med elever, föreställningar, projektbeskrivningar, utbudsdagar, besöksmål, workshops med mera. Den bör även innehålla goda exempel på hur man kan arbeta med kultur i skolan och bör ha ett tydligt användarperspektiv, inte ett aktörsperspektiv.
- en gemensam administratörsfunktion/kontaktperson
- en tydlig kommunikationsstrategi kopplat till utbudet
- en gemensam värdegrund för kulturinstitutionerna för arbetet med det gemensamma uppdraget
- att subventionerna blir tydliga, rättvisa och lätta att förstå
- att Region Halland blir ännu tydligare i sin ekonomiska styrning av kulturinstitutionernas del i det gemensamma uppdraget
- en beredskap från Region Halland att ekonomiskt stötta de kulturinstitutioner som idag har en förhållandevis liten del av sitt uppdrag inom det gemensamma uppdraget om det skulle bli stor efterfrågan då utbudet blir mer lättillgängligt

Samordningsfunktion inom varje kommun

Samordningsfunktionen inom varje kommun bör grunda sig på kommunala handlingsplaner och förmedla en uttryckt vilja av vad det samlade kulturutbudet för det gemensamma uppdraget bör innehålla för att tillgodose respektive kommuns behov.

Kommunerna behöver ha ett ansvar för helheten, men varje kommun har olika förutsättningar och olika behov. Att utgå från det är en förutsättning för att lyckas. Detta är ett arbete som berör flera nämnder och förvaltningar, där kommunerna behöver utveckla formerna för samverkan inom den egna kommunen och med regionen. Det behövs även göras en

genomgång på kommunal nivå för att tillse att det finns tydliga och politiskt förankrade uppdrag, mål och strategier för det gemensamma uppdraget.

Regional processledningsfunktion

Den regionala processledningsfunktionen är avsedd som ”smörjmedel i systemet”. Den bör innebära skapandet av en arena där hjälp med struktur, metod och handledning för dialog finns tillgänglig för i första hand kulturinstitutionerna, men den bör även utgöra en arena för dialog mellan kulturinstitutionerna och kommunerna kring vilka mål samarbetet skall ha.

Processledningsfunktionen skulle även kunna vara kommunerna behjälplig med aktiviteter som t ex. ett regionalt forum för de kommunala kultursamordnarna, processledare för aktiviteter för och med kulturombud och kommunernas kultursamordnare etc.

Ekonomiska och personella resurser för processledningsfunktionen bör vara kopplade till Region Halland. En processledare bör arbeta på direkt uppdrag av kulturchefen. Det är dock inte samma sak som att en särskild tjänst ska inrättas för ändamålet, utan funktionen bör vara behovsstyrd och ha som syfte att stödja de nödvändiga processerna för att åstadkomma önskvärd utveckling.

Deltagandet på arenan bör vara obligatoriskt för kulturinstitutionerna och innebära verklig dialog och utveckling, inte bara informationsutbyte, där aktörerna regelbundet möts och skapar förutsättningar för gemensam tvärkulturell verksamhet.

Processledningsfunktionen bör även skapa förutsättningar för ett forum för utvärderingsfrågor och ett system för kvalitativ utvärdering, samt dokumentation och uppföljning av verksamheterna.

Vid intervjuerna har det framkommit att det redan finns strukturer för samverkan inom det gemensamma uppdraget på olika ställen både i Sverige och i Norge. Erfarenheter, framgångsfaktorer och fallgropar från dessa modeller bör beaktas vid implementeringen av ovanstående förslag och andra nya samverkansformer för Halland.

Bilagor

Frågemall kulturinstitutionerna

Vilket utbud erbjuder ni idag skolan?

Efter vilka principer väljs innehållet i utbudet?

Hur presenteras utbudet och erbjudandena för skolorna: kataloger, hemsidor, gemensam utbudsdag ("Kultur i skolan festival") etc.?

Hur ser dialogen ut med skolorna beträffande utbudet: kontaktvägar, kontaktpersoner, mötesplatser etc.?

Har ni subventioneringssystem/nivåer gentemot skolan? Om ja: hur fungerar de?

Hur sker återkopplingen från skolan i form av beställningar, administration av programläggning/turnéläggning?

Hur sker uppföljningen och utvärderingen: kvalitativt och kvantitativt, statistik?

Vilka fördelar/nackdelar ser du med nuvarande system?

Vad känner du till om de andra kulturinstitutionernas arbetssätt gentemot skolan och deras genomförande av enskilda kulturarrangemang?

Hur påverkar regeringens initiativ för Skapande skola er verksamhet?

Hur skulle en utvecklad samverkan mellan de halländska kulturinstitutionerna kunna se ut?

Hur kan utbudet förnyas, bli mer attraktivt, spetsigare och synligare och hur kan nya områden ingå i utbudet som egen skapande verksamhet och kunskap om lokalhistoria?

Frågemall kultursamordnarna

Hur ser de regionala kulturinstitutionernas kontakt med skolorna ut i din kommun ut idag?

I den bästa av världar: hur skulle du vilja att den såg ut i morgon?

Kulturinstitutionerna: Samordning? Samverkan? Utbud? Presentation?

Kommunen: Kulturplan för skolan - Skapande skola?

Region Halland: Regionalt stöd? Subventioneringssystem?